

Vårt Dnr: E-20130118-1
Vår ref: Inger Svedmyr

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Riksantikvarieämbetet
Box 5405, 114 84 Stockholm

Yttrande över: ”Remiss om Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetes gemensamma rapport: Att tillgängliggöra skyddade natur- och kulturområden. Del 1. Lagstiftning, planering och samverkan. Del 2. Utformning, mått och funktion”. Ärendenummer: NV-04956-11, resp. RAÄ 335-3421-2011

Elöverkänsligas Riksförbund är en handikapporganisation som organiserar personer med funktionsnedsättningen elöverkänslighet.

Förbundet är medlem i Handikappförbunden som organiserar 39 handikappförbund. Förbundet har för närvarande c:a 3000 medlemmar.

Enligt Miljöhälsorapporten 2009 från Socialstyrelsen är 3,2 % av den vuxna befolkningen elöverkänsliga. Det motsvarar över 300 000 personer. Cirka 0,4 % är svårt drabbade. Elöverkänslighet är en erkänd funktionsnedsättning och elöverkänsliga omfattas av ”Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken” antagen av riksdagen den 11 maj år 2000.

I FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som EU har antagit och Sverige ratificerat är det ”universellt utformade samhället” en central utgångspunkt.

Tyvärr har det okritiska anammandet av ny teknik, det vill säga utbyggnaden av trådlös teknik, medfört en kraftigt försämrad tillgänglighet i hela samhället för elöverkänsliga de senaste 15 åren. Detta har skett trots att varningssignalerna har hopat sig såväl i form av forskningsrapporter som de drabbades erfarenheter.

Den 31 maj 2011 tillkännagav WHO:s cancerforskningsorgan IARC att de beslutat att klassificera radiofrekventa elektromagnetiska fält, som de långt tidigare gjort med lågfrekventa magnetfält, såsom ”Class 2B carcinogen”, det vill säga som möjligen cancerframkallande, i samma grupp som DDT och bly¹.

1 Meddelande om IARC:s (International Agency for Research on Cancer) klassificering av radiofrekventa fält inklusive de som kommer ifrån moderna kommunikationsutrustning och mobiltelefoner som möjligen cancerframkallande, länk till IARC:s meddelande:
http://www.iarc.fr/en/media-centre/pr/2011/pdfs/pr208_E.pdf

Europarådet uppmanade i sin Resolution 1815 ifrån 27 maj 2011² medlemsländerna att bland annat:

[...]

8.1.4. ägna särskild uppmärksamhet åt elöverkänsliga människor som lider av ett syndrom som medför överkänslighet mot elektromagnetiska fält och införa särskilda åtgärder för att skydda dem, inklusive att inrätta strålningsfria zoner som inte täcks av trådlösa nätverk;

[...]

8.2.3. införa tydlig märkning, som anger förekomst av mikrovågor eller elektromagnetiska fält, utsänd effekt eller SAR5-värdet för utrustningen samt eventuella hälsorisker i samband med dess användning;

8.2.4. öka medvetenheten om potentiella hälsorisker med trådlösa DECT-telefoner, babyvakter och andra hushållsapparater som avger kontinuerligt pulsade vågor, om dessa ständigt står i standby, och rekommendera användning av trådbundna, fasta telefoner i hemmet, eller, om det ej är möjligt, åtminstone rekommendera modeller som inte ständigt avger pulsade vågor;

[...]

Det är mycket uppmuntrande att se att författarna till både del 1 och del 2 av denna remiss har tillägnat sig kunskaper om funktionsnedsättningen elöverkänslighet!

På följande sidor anges våra synpunkter på utredningens förslag.

2 Europarådets Resolution 1815 (2011), The potential dangers of electromagnetic fields and their effect on the environment, Länk till originaltext:

http://assembly.coe.int/ASP/Doc/ATListingDetails_E.asp?ATID=11332

Del 1: Lagstiftning, planering och samverkan

sida Underlag/referens med *kursiv* stil, våra kommentarer med rak stil

19 **5.2.9 Andra funktionsnedsättningar**

För människor som har funktionsnedsättning på grund av elöverkänslighet är en förutsättning att nivån av elektriska och magnetiska fält är låg. Anordningar bör därför inte placeras i anslutning till större kraftledningar, transformatorstationer eller liknande. Även mobilmaster och elstängsel kan vara ett hinder för elöverkänsliga. Om man vet att det förekommer höga nivåer av elektriska och magnetiska fält i ett skyddat område bör man informera om detta. Det är även viktigt att det finns möjlighet att ta del av information i format som inte orsakar svårigheter. Det förut-sätter att informationen finns i tryckt form och inte enbart i elektronisk form, vilket också en viktig aspekt för den del av befolkningen som inte använder dator.

Vi instämmer helt i denna formulering!

Del 2: Utformning, mått och funktion

sida Underlag/referens med *kursiv* stil, våra kommentarer med rak stil

16 **5.1.1 Andra digitala medier och tekniska lösningar**

17 **MP3- ljudinformation**

Det finns vevbara audiella spelare som kan läsa upp information på till exempel flera olika språk eller läsa upp flera olika historier (Designplattform 3.0). Dessa kräver inte mobiltäckning och är väldigt vädertåliga. Audiell information kan många ta del av och är ur den synvinkeln bättre att satsa på än exempelvis punktskrift

Detta torde vara en lösning som är acceptabel även för elöverkänsliga – låga emissioner under drift och en apparat som ”dör av sig självt” när den inte vevats på en stund.

sida Underlag/referens med *kursiv* stil, våra kommentarer med rak stil

17-18 **Laterna Guide**

En annan teknik som inte heller kräver mobiltäckning men som dock kräver mobil-telefon med webbläsare eller surfplatta, är en platsbunden mobilguide, även kallad "Laterna Guide". Denna kan drivas av batterier eller solceller och kan därför placeras på otillgängliga platser och kan samtidigt fungera som en skylt. Då det inte krävs internetuppkoppling eller applikation blir den helt gratis för besökaren. Guiden levererar ett öppet wifi-nätverk som besökaren kan logga in på och ta del av informationen som då presenteras via besökarens mobiltelefon eller webbläsare (CNV 2012).

Detta är en teknik som gör platsen otillgänglig för elöverkänsliga. En möjlig kompromiss kan vara att utrustningen kan slås av och på manuellt och alltid automatiskt stängs av efter en stund.

18 **5.2 Trycksaker**

Vanligtvis använder man trycksaker så som broschyrer, foldrar eller kort när man ska förmedla information om ett skyddat område till besökare eller andra intresserade. Inom många skyddade naturområden och kulturmiljöer finns informations-broschyrer, både på svenska och på andra språk vid entrén. En broschyr är lätt för besökaren att ta med sig när man går in i ett område och vanligen finns karta, leder och andra intressanta besöksmål beskrivna. I en tid då alltmer information tillhandahålls digitalt är det viktigt att det också finns tryckt information för personer som av olika anledningar inte använder dator eller mobiltelefon till exempel på grund av elöverkänslighet.

Vi instämmer helt i ovanstående.

23 **5.3 Entréer**

Vid större anläggningar bör det finnas fast (ledningsansluten) telefon för antingen kort- eller kontantbetalning!

För Elöverkänsligas Riksförbund:

Per Segerbäck, Ordförande